

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-56>

УДК 338.48-44(1-22): 338.49: 332.122:338.43

РОЛЬ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ

THE ROLE OF THE INFRASTRUCTURE OF RURAL AREAS IN THE DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM

Бялковська Оксана Антонівна

доктор економічних наук, професор,
проректор з навчальної, науково-інноваційної та міжнародної діяльності,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8239-2700>

Махиня Світлана Олегівна

аспірантка,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7358-7787>

Bialkovska Oksana, Makhynia Svitlana

Higher Educational Institution "Podillia State University"

У статті розглянуто значення інфраструктури сільських територій для розвитку сільського зеленого туризму в Україні. Проаналізовано глобальні тренди, зокрема досвід ЄС щодо інфраструктурного забезпечення у сільській місцевості. Досліджено стан житлового забезпечення та рівень благоустрою сільських домогосподарств, висвітлено наявні проблеми та перешкоди для розвитку сільського туризму, пов'язані з недостатнім рівнем інфраструктури. Окреслено основні напрями та принципи відновлення й розвитку інфраструктури сільських територій, зокрема у зв'язку з наслідками військових дій. Визначено, що розвиток інфраструктури сприяє сталому розвитку сільських територій, підвищує рівень конкурентоспроможності, активізує підприємницьку діяльність, поліпшує умови проживання для місцевого населення та туристів, забезпечує збільшення туристичних потоків і як наслідок, розвиток сільського зеленого туризму.

Ключові слова: інфраструктура, інфраструктурне забезпечення, соціальна інфраструктура, туристична діяльність, сільський туризм, сільський зелений туризм, демографічні аспекти, сільські території, сільська місцевість, агросадина, сталий розвиток, економічний розвиток.

The relevance of the topic is due to the growing interest in rural tourism, which not only contributes to the preservation of cultural heritage and traditions, but also acts as an important factor in regional development, attracting investment and improving living conditions in rural areas. One of the crucial factors for the successful development of rural tourism is the state of infrastructure, which includes not only transportation routes and utilities, but also information technology, tourist facilities, and the improvement of settlements. The purpose of the article is to investigate the state of the infrastructure of rural areas and justify its significance for the development of rural tourism. In the process of research, the following methods were used: scientific abstraction, analysis and synthesis, observation and comparison, empirical, rows of dynamics, averages and others. As a result of the conducted research, it was determined that it is impossible to develop tourism, including rural tourism, without an appropriately prepared infrastructure. It is important for a tourist that the elements of rural tourism infrastructure meet his hopes and expectations. However, in many rural areas of Ukraine, the infrastructure remains underdeveloped compared to the urban level, which restrains the active development of rural tourism. The need for infrastructure development is justified by the fact that it contributes to the sustainable development of rural areas, increases the level of competitiveness, activates entrepreneurial activity, improves living conditions for the local population and tourists, ensures an increase in tourist flows and, as a result, the development of rural green tourism. The article can serve as a practical basis for the implementation of various projects related to the development of rural areas, through the stimulation of rural green tourism by improving infrastructure. In other words, the provided research and analysis can help local authorities, entrepreneurs and communities in the formation of strategic approaches to the modernization of rural areas.

Keywords: infrastructure, infrastructure provision, social infrastructure, tourism activity, rural tourism, rural green tourism, demographic aspects, rural areas, countryside, agricultural estate, sustainable development, economic development.

Постановка проблеми. Розвиток сільського зеленого туризму в Україні набуває дедалі більшого значення у контексті розширення економічних можливостей для сільських територій та забезпечення їх сталого розвитку. Одним із ключових чинників, що впливає на успіх цієї діяльності, є рівень розвитку інфраструктури сільських регіонів. Інфраструктурне забезпечення охоплює не лише транспортну систему та комунальні послуги, а й інформаційні технології, туристичні об'єкти, благоустрій населених пунктів, що разом формує загальну привабливість регіону для відпочивальників.

Проблема полягає у тому, що в багатьох сільських районах України інфраструктура залишається недостатньо розвиненою, що стримує активний розвиток сільського туризму. Наявність базових комунальних благ, таких як якісне водопостачання, водовідведення, електро- та газопостачання, є необхідними для забезпечення комфорту туристів. Відсутність цих складових не лише знижує конкурентоспроможність агросадиб, але й обмежує можливості для зростання туристичного потоку, що важливо як для підвищення економічної стабільності сільських громад, так і для зменшення рівня безробіття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Зростаюча тенденція наукових досліджень у сфері сільського туризму свідчить про її актуальність. Різні аспекти розвитку сільського зеленого туризму відображені у працях як українських, так і зарубіжних вчених. Зокрема, у дослідженнях С. П. Кузика, М. Й. Рутинського та П. С. Кузика [1] акцентується увага на соціально-економічній ролі цього виду туризму, а В. І. Биркович [2] виділяє сільський зелений туризм як один із пріоритетних напрямів розвитку. П. Столярчук і В. Домінюк [3] розглянули європейський досвід організації сільського зеленого туризму, а особливості управління суб'єктами туристичної діяльності в сільській місцевості проаналізувала А. О. Кравчук [4]. Найбільш вагомий внесок у дослідження інфраструктури сільських територій зробили: Л. Газуда [5], В. Збарський [6], С. Кваша [7], М. Орлатий [8], І. Прокопа [9] та інші. Незважаючи на проведені дослідження, проблематиці інфраструктури та її впливу на розвиток сільського туризму не приділено належної уваги, що обумовлює необхідність подальших досліджень в даному напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Ціль роботи полягає в дослідженні

стану інфраструктури сільських територій та обґрунтуванні її значущості для розвитку сільського туризму.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільських територій стикається зі значними викликами, особливо у порівнянні з містами, які мають суттєві переваги в інфраструктурному забезпеченні та доступі до різноманітних ресурсів. Як показують наукові дослідження українських та зарубіжних вчених, одним із найважливіших факторів, що впливають на розвиток сільської місцевості, є рівень розвитку інфраструктури. Недостатнє інфраструктурне забезпечення залишається однією з основних проблем для сільських регіонів України, водночас виступаючи бар'єром для їхнього економічного та соціального розвитку.

Інфраструктура в сільській місцевості України, загалом, поступається рівню інфраструктурного забезпечення в міських поселеннях. У більшості невеликих і віддалених сіл доступ до важливих об'єктів інфраструктури обмежений у порівнянні з селами, що є центрами виробничих чи територіальних утворень [10]. Аналогічна ситуація спостерігається і в інших країнах світу, проте у країнах ЄС різниця між сільськими та міськими територіями зазвичай значно менша. Уряди та місцеві органи влади ЄС працюють над тим, щоб забезпечити «еквівалентність» умов життя [11]. Покращення інфраструктури в сільській місцевості вважається дієвим інструментом, що заохочує жителів залишатися в селах.

В Україні демографічна ситуація на селі вже тривалий час оцінювалась як катастрофічна через відсутність простого відтворення населення, що разом з величезним механічним відтоком, зумовленим урбанізацією, стало причиною зникнення сільських поселень. Зважаючи на демографічні аспекти сільських територій, важливим є відмова від монофункціонального (сільськогосподарського) розвитку. Водночас необхідним є і обґрунтування новітніх стратегічних пріоритетів, враховуючи можливості, які відкриваються завдяки адміністративній реформі та діджиталізації, що згуртовує громади, інвестування у низові стратегії для зміцнення місцевих активів і руху в бік консолідації простору, просторової справедливості і збереження ідентичності [12].

Інфраструктурне забезпечення є ключовим елементом для сталого розвитку сільських територій і успішного впровадження туристичної діяльності. Важливим аспектом цього процесу є наявність житлових та

господарських будівель, які не використовуються для сільськогосподарських потреб, але можуть бути адаптовані для прийому туристів. Через міграцію населення до міст або за кордон у сільській місцевості часто залишаються порожні будинки, які можна ефективно інтегрувати в туристичний бізнес, сприяючи розвитку сільського туризму [13].

Для успішного розвитку туристичної діяльності необхідно забезпечити належні інфраструктурні об'єкти, зокрема комфортне житло для туристів, оскільки це одна з їхніх головних вимог. Використання вже існуючих будівель, навіть якщо вони потребують адаптації для створення належних умов проживання, дозволяє зменшити витрати на нове будівництво. Це економічно вигідно для сільських громад і сприяє їхньому сталому розвитку. Таким чином, порожні житлові приміщення можуть відігравати вирішальну роль у стимулюванні розвитку сільського зеленого туризму, оскільки підвищують привабливість регіону для тих, хто прагне отримати автентичний досвід перебування в сільській місцевості.

Враховуючи вищезазначене, звернемо увагу на забезпечення сільського населення України житлом. На рисунку 1 бачимо, що фактична площа житла у сільській місцевості станом на 2021 рік суттєво перевищує нормативні вимоги у розмірі 13,65 м². Більше того, за період з 2018 по 2021 рр. загалом по Україні середня житлова площа на одну особу зросла більш ніж на 4 %. Це свідчить про наявність значного ресурсу житлових площ у розпорядженні селян, які можуть бути успішно задіяні для розвитку сільського зеленого туризму.

Одним із ключових аспектів розвитку сільського туризму є наявність житлового фонду,

оснащеного необхідними зручностями, які визначають рівень комфорту для туристів. Сучасні мандрівники все більше акцентують увагу на рівні благоустрою місць проживання, на основі якого ґрунтується вибір агросадиб для відпочинку. Тому господарям важливо не лише забезпечити базові умови для проживання, а й попіклуватись про додаткові зручності, що гарантуватимуть високий рівень комфорту, близький до готельного обслуговування.

Зважаючи на важливість побутових умов для туристів, розглянемо показники забезпечення сільського населення України основними зручностями загального користування (водопостачання, каналізація, централізоване газопостачання та наявність ванної або душі). Згідно зі статистичною інформацією, наведеною в таблиці 1, 66,1 % домогосподарств у сільській місцевості забезпечені водопроводом, 65,3 % – каналізацією, 62,2 % – централізованим газопостачанням, а 60,9 % – ванною або душем. Важливо відзначити, що за проаналізований період рівень благоустрою домогосподарств в українських селах значно покращився, за винятком централізованого газопостачання.

Поліпшення побутових умов має безпосередній вплив на привабливість агросадиб для споживачів туристичних послуг, що, у свою чергу, сприяє розвитку сільського зеленого туризму. Власники таких садиб можуть використовувати підвищення рівня умов проживання для відповідного підвищення вартості проживання, оскільки зростає цінність послуг, які вони пропонують туристам. Однак, існуючий рівень комфорту багатьох сільських садиб часто не відповідає сучасним стандартам. Це створює додаткові труднощі у реалізації

Рис. 1. Аналіз житлового забезпечення сільського населення у період 2018–2021 років

Джерело: складено на основі даних [14]

Таблиця 1

Стан благоустрою сільських домогосподарств, 2018–2021 рр.

Роки	Розподіл домогосподарств (%) за наявністю в їх житлі:			
	водопроводу	каналізації	централізованого газопостачання	ванної або душу
2018	53,6	52,6	62,7	47,1
2019	59,5	58,8	60,6	54,0
2020	64,9	64,2	64,6	59,8
2021	66,1	65,3	62,2	60,9
Відносне відхилення 2021 від 2018, %	123,3	124,1	99,2	129,3

Джерело: складено на основі даних [14]

потенціалу сільського туризму. Незважаючи на мальовничі краєвиди та унікальні культурні надбання того чи іншого українського села, туристи все ще очікують наявності певних побутових зручностей, що впливають на їхнє рішення про мандрівку в конкретну місцевість.

Невідповідність рівня благоустрою житла селян їхнім очікуванням відображається у ступені задоволеності житловими умовами. Як показано на рис. 2, менше половини домогосподарств в Україні (48,1 %) висловлює задоволення своїми умовами проживання, тоді як лише 2,1 % є дуже задоволеними. Проте 31,9 % респондентів зазначають, що не дуже задоволені, 14,5 % – незадоволені, а 3,4 % вважають свої умови проживання абсолютно незадовільними. Це в сумі становить 49,8 % сільських домогосподарств України, які не вважають свої житлові умови прийнятними.

Відсутність комфортних умов проживання є одним з основних факторів, що стримують

залучення туристів до сільської місцевості. Однак високий рівень незадоволеності серед селян свідчить про їхнє бажання поліпшити житлові умови. Це прагнення може слугувати каталізатором для ініціювання інвестицій у благоустрій та модернізацію житлового фонду, що в свою чергу підвищить загальну привабливість сільських територій для туристів.

Для сільських територій, що знаходяться на значній відстані від основних економічних центрів, особливо важливим є розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури. Однією з ключових перешкод для розвитку сільського зеленого туризму в Україні є саме проблеми з транспортним сполученням. Низька якість районних доріг негативно впливає на доступність туристичних об'єктів, хоча автошляхи обласного значення перебувають у дещо кращому стані. Серед головних проблем транспортної інфраструктури сільської місцевості України, рівень якої все ще залишається недостатнім, варто виділити наступні [15, с. 156–166]:

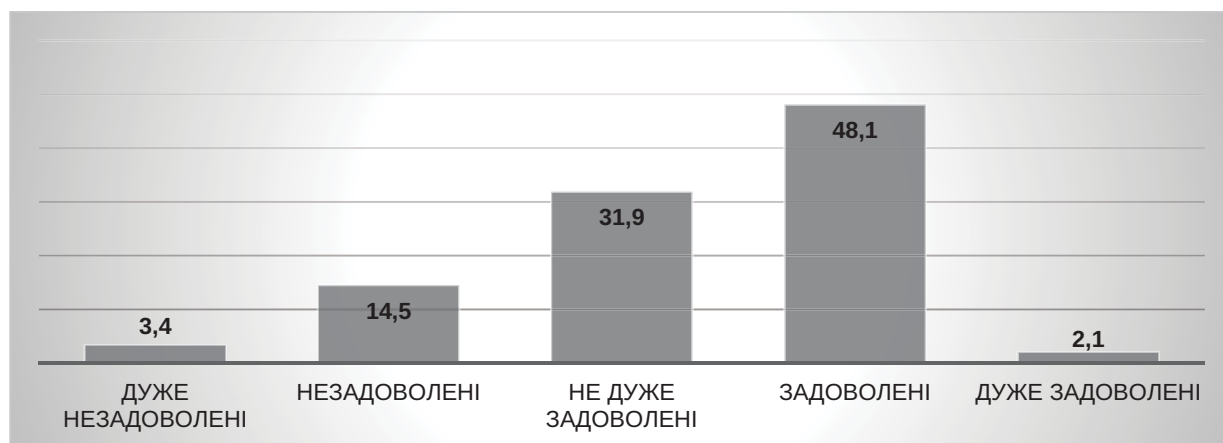

Рис. 2. Рівень задоволеності селянами житловими умовами у 2021 році (%)

Джерело: побудовано автором за даними [14]

– занедбаність і низька ефективність використання автобусних станцій та кінцевих зупинок руху автобусного пасажирського транспорту;

– недостатні обсяги розбудови й оновлення об'єктів придорожного сервісу європейського типу для подорожуючих та автотранспортних засобів на автошляхах місцевого значення та облаштування зупинок автобусного транспорту на території віддалених сільських населених пунктів;

– низький рівень якості функціонування пасажирського автомобільного транспорту (морально зношені або переобладнані з вантажних автобусів, що характеризуються низьким рівнем комфортності);

– невеликі обсяги вантажних і пасажирських перевезень автомобільним транспортом;

– низька якість дорожніх робіт з ремонту, будівництва та ліквідації ямковості на автошляхах загального користування місцевого значення, що не забезпечує виконання техніко-експлуатаційних параметрів покриття і призводить до руйнування автодоріг в осінньо-зимовий період;

– низька ефективність системи державного управління автомобільними дорогами;

– руйнування дорожніх конструкцій внаслідок збільшення вагових навантажень від транспортних засобів та інтенсивності руху, на які існуюча мережа автомобільних доріг не розрахована.

Однією з ключових характеристик формування та розвитку інфраструктури сільських територій в Україні є те, що більшість цієї інфраструктури була збудована ще за радянських часів, здебільшого за рахунок державних коштів, а також колгоспів і радгоспів. Проте після переходу до ринкової економіки та здобуття незалежності управління сільськими територіями зазнало суттєвих змін. В умовах постійного браку фінансування державні та місцеві органи влади зіткнулися з проблемами підтримки й модернізації інфраструктурних об'єктів. Особливо це стосується житлово-комунальної сфери, освіти та медицини, де часто спостерігається занедбаний стан через нестачу коштів на оновлення та обслуговування. Окремі регіони, такі як узбережжя Азовського та Чорного морів, Карпати й Шацькі озера, вирізняються активним використанням сільських територій для розвитку туризму. Такі території характеризуються певним прогресом у розбудові інфраструктури. Окрім того, варто підкреслити високий рівень впровадження Інтернету, що

стає важливим чинником у процесі модернізації сільських громад, підвищуючи доступ до сучасних інформаційних і комунікаційних технологій [16].

Варто зазначити, що розвиток сільських територій України має базуватися на принципах диверсифікації. Важливим фактором для реалізації цього принципу є програмний підхід до державної підтримки підприємницьких ініціатив у сільській місцевості. Також вагоме значення має сприяння професійному розвитку місцевих трудових ресурсів через перепідготовку та перекваліфікацію, а також впровадження інформаційного супроводу та консалтингових послуг для розвитку несільськогосподарських напрямків діяльності, зокрема сільського туризму.

Військові дії значно ускладнили процеси інфраструктурного розвитку, через що для відновлення інфраструктури територіальних громад, і тому повне відновлення інфраструктури територіальних громад, особливо в тих населених пунктах, які зазнали значних руйнувань, вимагає ретельнішого аналізу та планування. Відновлення інфраструктури сіл має на меті не лише повернення до довоєнного рівня, але й адаптацію до сучасних стандартів планування. Зокрема, важливо забезпечити раціональне просторове планування, підтримку балансу між проживанням і робочими місцями, сталість системи сільської мобільності, які повинні бути інклюзивними, енергоефективними та екологічними [17]. Нові будівельні проєкти та енергоощадливі житлові програми разом із створенням робочих місць можуть стимулювати розвиток сіл, сприяючи наданню житла переселенцям і поліпшенню соціальної інфраструктури. Важливими напрямками є розвиток смарт-поселень біля великих міст, створення публічних просторів та покращення транспортної інфраструктури, що допоможе зменшити міграцію з сільської місцевості.

Висновки. Отже, розвиток інфраструктури сільських територій відіграє ключову роль у стимулюванні сільського зеленого туризму, який є важливим фактором для економічного зростання та соціальної стабільності в сільських регіонах. Встановлено, що якість і доступність інфраструктурних об'єктів безпосередньо впливають на привабливість сільських регіонів для туристів. Створення належної інфраструктури покращує умови життя населення, підвищує рівень конкурентоспроможності, інвестиційну і туристичну привабливість сільських територій.

Для забезпечення сталого розвитку сільських територій необхідним є створення сучасної інфраструктури на основі комплексного підходу, який включає розвиток доріг, покращення транспортного сполучення,

комунального забезпечення, а також залучення інвестицій в розбудову туристичної інфраструктури. На практиці це вимагає не лише державної підтримки, але й активної участі місцевих громад та бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кузик С. П., Рутинський М. Й., Кузик П. С. Соціально-економічне значення сільського зеленого туризму в контексті сучасних пріоритетів розвитку сільських зелених територій України. *Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. Вип. 163. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/kuzyk.htm
2. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. *Стратегічні пріоритети: науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2008. № 1 (6). С. 138–143.
3. Столярчук П., Домінюк В. Аналіз європейського досвіду організації сільського зеленого туризму та його категоризації. *Вимірвальна техніка та метрологія*. 2010. № 71. С. 175–184.
4. Кравчук А. О. Управління розвитком діяльності суб'єктів сільського зеленого туризму: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Чернігів, 2015. 239 с.
5. Газуда Л. М., Ерфан В. Й., Газуда С. М. Сільський розвиток регіону: монографія. Ужгород : Видавництво ФОРМ Сабова А. М., 2015. 250 с.
6. Збарський В. К. Соціальна інфраструктура села як фактор відтворення робочої сили. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2010. № 154 (1). С. 152–160.
7. Кваша С. М., Кваша К. С. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу. Київ : ННЦІАЕ, 2013. 40 с.
8. Орлатий М. К. Розвиток сільських територій України (1990-2010 роки): монографія. Київ : НДІ «УкРАГРОПРОМПРОДУКТИВНІСТЬ», 2012. 752 с.
9. Беркута Т. В., Прокопа І. В. Господарства населення в сучасному аграрному виробництві і сільському розвитку: монографія. Київ : НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. 2011. 237 с.
10. Імплементация європейських засад сільського розвитку в Україні: монографія / за ред. О. М. Бородіної; НАН України, ДУ Ін-т екон. та прогнозув. НАН України. Київ, 2018. 299 с.
11. Räumliche Gerechtigkeit. Nachrichten der ARL, 01-02, 2020, 50. Jahrgang, 112 S. URL: <https://shop.arl-net.de/media/direct/pdf/nachrichten/2020-1-2/nachrichten-2020-1-2.pdf>
12. Гукалова І. В. Демографічні та соціальні чинники розвитку сільської місцевості в Україні: тенденції змін. *Український географічний журнал*. 2023. № 2. С. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2023.02.035>
13. Дудзяк О. А. Сільський туризм один з видів диверсифікації аграрного бізнесу і розвитку сільських територій. *Сучасний рух науки* : тези доп. V міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції, м. Дніпро, 7-8 лют. 2019 р. Дніпро, 2019. С. 233–236.
14. Соціально-демографічні характеристики домогосподарств України. Державна служба статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_cdhd_zb.htm
15. Напрями та засоби розвитку сільських територій в контексті зміцнення соціально-економічної безпеки України: монографія / за ред. д.е.н., проф. Т. Г. Васильціва, к.е.н., доц. В. В. Бойка. Львів: Ліга-Прес, 2016. 262 с.
16. Калачевська Л. І. Інфраструктурне забезпечення розвитку сільських територій: світові та національні тенденції. *Економіка та суспільство*. 2018. № 16. С. 137–141. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/21.pdf
17. Талавиря М., Косач І. Сучасні аспекти розвитку інфраструктури сільських територій. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 2. С. 85–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2022_2_10

REFERENCES:

1. Kuzyk S. P., Rutynskyy M. Y., & Kuzyk P. S. (2011) Sotsial'no-ekonomichne znachennya sil's'koho zelenoho turizmu v konteksti suchasnykh priorytetiv rozvytku sil's'kykh terytoriy Ukrainy [Socio-economic importance of rural green tourism in the context of modern priorities of development of rural areas of Ukraine]. *Naukovyi visnyk natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, vol. 163. Available at: http://tourlib.net/statti_ukr/kuzyk.htm
2. Byrkovych V. I. (2008) Silskiy zeleniy turizm – priorytet rozvytku turystychnoi haluzi Ukrainy [Rural green tourism is a priority for the development of the tourism industry in Ukraine]. *Stratehichni priorytety: naukovy-analitychnyyi shchokvartalnyi zbirnyk*, vol. 1 (6), pp. 138–143.

3. Stoliarchuk P. and Dominiuk V. (2010) Analiz yevropeiskoho dosvidu orhanizatsii silskoho zelenoho turyzmu ta yoho katehoryzatsii [Analysis of the European experience of organizing rural green tourism and its categorization]. *Vymiriuvalna tekhnika ta metrolohiia*, vol. 71, pp. 175–184.
4. Kravchuk A. O. (2015) Upravlinnia rozvytkom diialnosti subiektiv silskoho zelenoho turyzmu [Management of the development of the activities of the subjects of rural green tourism]: dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04. Chernihiv, 239 p.
5. Hazuda L. M., Erfan V. Y., Hazuda S. M. (2015) Silskyi rozvytok rehionu: monohrafiia [Rural development of the region: monograph]. Uzhhorod: Vydavnytstvo FOP Sabov A. M., 250 p.
6. Zbarskyi V. K. (2010) Sotsialna infrastruktura sela yak faktor vidtvorennia robochoi syly [Social infrastructure of the village as a factor for the reproduction of the workforce]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy*, vol. 154 (1), pp. 152–160.
7. Kvasha S. M., Kvasha K. S. (2013) Stan ta tendentsii rozvytku silskoho hospodarstva krain-chleniv Yevropeiskoho Soiuzu [State and trends of agricultural development in the member countries of the European Union]. Kyiv : NNTSIAE, 40 p. (in Ukrainian)
8. Orlatyi M. K. (2012) Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy (1990-2010 roky): monohrafiia [Development of rural areas of Ukraine (1990-2010): monograph]. Kyiv: NDI «Ukrhropromproduktivnist», 752 p. (in Ukrainian)
9. Berkuta T. V., Prokopa I. V. (2011) Hospodarstva naselennia v suchasnomu ahrarynomu vyrobnytstvi i silskomu rozvytku: monohrafiia [Households of the population in modern agricultural production and rural development: monograph]. Kyiv: NAN Ukrainy; In-t ekon. ta pronozuv, 237 p. (in Ukrainian)
10. Borodina O. M. (Ed.) (2018) Implementatsiia yevropeyskykh zasad silskoho rozvytku v Ukraini: monohrafiia [Implementation of the European principles of rural development in Ukraine: monograph]. NAS of Ukraine, State Institution Institute of Economics and Forecasting. National Academy of Sciences of Ukraine. Kyiv, 299 p. (in Ukrainian)
11. Räumliche Gerechtigkeit. Nachrichten der ARL, 01-02, 2020, 50. Jahrgang, 112 S. Available at: <https://shop.arl-net.de/media/direct/pdf/nachrichten/2020-1-2/nachrichten-2020-1-2.pdf>
12. Gukalova I. V. (2023) Demografichni ta sotsialni chynnyky rozvytku silskoi mistsevosti v Ukraini: tendentsii zmin [Demographic and Social Factors of Rural Development in Ukraine: Trends in Change]. *Ukrainian Geographical Journal*, vol. 2, pp. 35–47. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2023.02.035>
13. Dudziak O. A. (2019) Silskyi turyzm odyń z vydiv dyversyfikatsii ahrarynoho biznesu i rozvytku silskykh terytorii [Rural tourism is one of the types of diversification of agrarian business and development of rural areas]. *Suchasnyi rukh nauky: tezy dop. V mizhnar. nauk.-prakt. internet-konferentsii*, m. Dnipro, 7-8 liut. 2019 r. Dnipro, pp. 233–236. (in Ukrainian)
14. Sotsialno-demografichni kharakterystyky domohospodarstv Ukrainy. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Socio-demographic characteristics of Ukrainian households. State Statistics Service of Ukraine]. Available at: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/17/Arch_cdhd_zb.htm
15. Napriamy ta zasoby rozvytku silskykh terytorii v konteksti zmitsnennia sotsialno-ekonomichnoi bezpeky Ukrainy monohrafiia: [Directions and means of development of rural areas in the context of strengthening the socio-economic security of Ukraine: monograph] / za red. d.e.n., prof. T. H. Vasylytsiva, k.e.n., dots. V. V. Boika. Lviv: Liha-Pres, 2016. 262 p.
16. Kalachevska L. I. (2018) Infrastrukturne zabezpechennia rozvytku silskykh terytorii: svitovi ta natsionalni tendentsii [Infrastructural support for the development of rural areas: global and national trends]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 16, pp. 137–141. Available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/21.pdf
17. Talavyria M., Kosach I. (2022) Suchasni aspekty rozvytku infrastruktury silskykh terytorii [Modern aspects of rural infrastructure development]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 2, pp. 85–92. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppou_2022_2_10